

Ευγενία Κολέτα
Νικόλαος Δ. Παπαδόπουλος

Ε' τάξη
Δημοτικού

Ασκούμαι
στη ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
την ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ
και την ΕΚΘΕΣΗ

κάθε ενότητας του σχολικού
βιβλίου της Γλώσσας

Θεωρία και Ασκήσεις

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ		7
1η ΕΝΟΤΗΤΑ	Ο φίλος μας το περιβάλλον	9
2η ΕΝΟΤΗΤΑ	Η ζωή στην πόλη	31
3η ΕΝΟΤΗΤΑ	Τα ζώα που ζουν κοντά μας	53
4η ΕΝΟΤΗΤΑ	Οι φίλοι μας, οι φίλες μας	73
5η ΕΝΟΤΗΤΑ	Μουσική	97
6η ΕΝΟΤΗΤΑ	Βιβλία – Βιβλιοθήκες.....	119
7η ΕΝΟΤΗΤΑ	Μυστήρια – Επιστημονική φαντασία.....	145
8η ΕΝΟΤΗΤΑ	Παιχνίδια.....	165
9η ΕΝΟΤΗΤΑ	Κατασκευές.....	187
10η ΕΝΟΤΗΤΑ	Τηλεόραση	205
11η ΕΝΟΤΗΤΑ	Αθλήματα – Σπορ	221
12η ΕΝΟΤΗΤΑ	Ταξίδια στο διάστημα	241
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	Απαντήσεις στις ασκήσεις	255

Α Στοιχεία γραμματικής και σύνταξης

α Οι χρόνοι του ρήματος

Οι τύποι του ρήματος που φανερώνουν πότε γίνεται αυτό που δηλώνει το ρήμα, δηλαδή αν γίνεται στο **παρόν**, στο **παρελθόν** ή στο **μέλλον** λέγονται **χρόνοι**.

ΠΑΡΟΝΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Ενεστώτας	Παρακείμενος
(γίνεται τώρα)	(ξεκίνησε στο παρελθόν αλλά μόλις τώρα ολοκληρώθηκε)
παίζω	έχω παίξει

ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Παρατατικός	Αόριστος	Υπερσυντέλικος
(γινόταν συνέχεια)	(έγινε μια στιγμή)	(είχε γίνει στο παρελθόν προτού γίνει κάτι άλλο)
έπαιζα	έπαιξα	είχα παίξει

ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Στιγμιαίος Μέλλοντας	Συντελεσμένος Μέλλοντας
(θα γίνεται συνέχεια)	(θα γίνει μια στιγμή)	(θα έχει γίνει προτού αρχίσει κάτι άλλο)
θα παίζω	θα παίξω	θα έχω παίξει

1. Μπορείς να βρεις σε ποια κατηγορία (παρόν, παρελθόν, μέλλον) ανήκουν τα ρήματα του παρακάτω κειμένου και να τα γράψεις στον πίνακα που ακολουθεί;

Μια εκδρομή στη φύση αποτελεί πάντα μια εμπειρία μοναδική. Πριν από έναν μήνα βρεθήκαμε με την οικογένειά μου σ' ένα ορεινό χωριό. Οι λόφοι τριγύρω πρασίνιζαν και ανέπνεες καθαρό αέρα. Τα χρώματα των λουλουδιών δημιουργούσαν μια μαγευτική εικόνα. Εντυπωσιάστηκα απ' τη γαλήνη και την ηρεμία που κυριαρχούσε. Μείναμε σ' ένα παραδοσιακό ξενοδοχείο, όπου φιλοξενηθήκαμε υπέροχα. Νομίζω ότι για χρόνια θα θυμάμαι αυτό το ταξίδι. Ελπίζω ότι θα το επαναλάβουμε σύντομα, γιατί κουράζομαι απ' τη ρουτίνα της καθημερινότητας. Έχω αρχίσει να ανυπομονώ για την επόμενη εκδρομή. Θα πάμε σίγουρα πάλι εκεί.

ΠΑΡΟΝ	ΠΑΡΕΛΘΟΝ	ΜΕΛΛΟΝ

2. α. Μέσα στο κρυπτόλεξο έχουν βρει καταφύγιο 17 ρήματα. Μπορείς να τα βρεις;

Τ	Ρ	Ε	Χ	Ο	Υ	Μ	Ε	Α	Ζ	Κ	Λ	Ζ
Α	Β	Ρ	Α	Α	Κ	Π	Ε	Ρ	Ν	Α	Υ	Ε
Ξ	Ρ	Χ	Ι	Φ	Σ	Λ	Ζ	Χ	Σ	Τ	Ν	Σ
Ι	Ι	Ο	Ρ	Η	Τ	Ε	Ν	Ι	Υ	Φ	Ω	Τ
Δ	Σ	Μ	Ο	Ν	Ε	Κ	Π	Ζ	Ψ	Τ	Χ	Α
Ε	Κ	Α	Μ	Ο	Κ	Ε	Δ	Ε	Ν	Ε	Ι	Ι
Υ	Ο	Ι	Α	Υ	Ο	Ι	Π	Ι	Ν	Ο	Υ	Ν
Ο	Υ	Ω	Σ	Ν	Ν	Ρ	Π	Σ	Α	Ε	Ν	Ε
Υ	Ν	Λ	Τ	Υ	Τ	Π	Ο	Ρ	Α	Ν	Μ	Τ
Ν	Γ	Δ	Ε	Η	Α	Θ	Α	Κ	Ο	Υ	Ω	Α
Β	Χ	Α	Ν	Ε	Ι	Χ	Π	Ε	Φ	Τ	Ε	Ι

Β. Τώρα γράψε τα ρήματα στη σωστή στήλη και συμπλήρωσε τους υπόλοιπους χρόνους. (Πρόσεξε να μην αλλιάξεις το πρόσωπο του ρήματος.)

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ	ΕΞΑΚΟΛΟΥΘ. ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ

[illegible][illegible]

3. Ο Κώστας ήθελε να γράψει ένα κείμενο σχετικά με το δάσος, το οποίο θα δημοσιευόταν στην εφημερίδα του σχολείου του. Ήχασε όμως να χρησιμοποιήσει ρήματα. Μπορείς να τον βοηθήσεις να τα συμπληρώσει;

Ο πρωτόγονος άνθρωπος (στηρίζομαι) πολύ στη φύση, για να (επιβιώνω), αφού εκείνη του (δίνω) πλουσιοπάροχα τα αγαθά της. Από τότε μέχρι σήμερα η φύση και ιδιαίτερα τα δάση (προσφέρω) πολλά στον άνθρωπο.

Το δάσος (καθαρίζω) την ατμόσφαιρα και μας (παρέχω) οξυγόνο. Ακόμα (αποτελώ) μια πηγή έμπνευσης για πολλούς καλλιτέχνες. Δεν πρέπει να (ξεχνώ) ότι εκεί (βρίσκω) καταφύγιο πολλά ζώα. Επιπλέον, οι ρίζες των δέντρων (συγκρατώ) τα ορμητικά νερά της βροχής. Παλιότερα που η τεχνολογία δεν (εξελίσσομαι) τόσο πολύ, οι άνθρωποι (παίρνω) ξύλο απ' το δάσος, για να (φτιάχνω) τα σπίτια τους, αλλά και καρπούς, για να (τρέφομαι).

Δυστυχώς στις μέρες μας (υπάρχω) πολλοί κίνδυνοι που (απειλώ) το δάσος, γι' αυτό πρέπει να (λαμβάνω) σύντομα μέτρα για την προστασία του.

4. Όλοι οι μαθητές της τάξης σου, σε συνεργασία με τον δάσκαλό σου, κάνετε διάφορες ενέργειες, για να βοηθήσετε στην προστασία του περιβάλλοντος. Αφού διαβάσεις το κείμενο, να γράψεις ένα γράμμα σ' έναν φίλο σου περιγράφοντας και σ' εκείνον τις ενέργειές σας.

Μαζεύουμε όλα τα υλικά. Τα χωρίζουμε σε διαφορετικές ομάδες. Αλλού τοποθετούμε το χαρτί, αλλού το αλουμίνιο και σε διαφορετική θέση συγκεντρώνουμε το γυαλί. Στη συνέχεια, τα πηγαίνουμε σε ειδικούς κάδους και τα στέλνουμε για ανακύκλωση. Ακόμα, παρακολουθούμε προσεκτικά όσα μας λένε στο μάθημα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, γινόμαστε μέλη ομάδων με οικολογική δράση και κάνουμε αναδάσωση σε περιοχές στις οποίες τα δάση καταστράφηκαν έπειτα από πυρκαγιά.

Αγαπητέ,

Χθες στο σχολείο

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Η ακροστιχίδα του περιβάλλοντος.

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

1. Το ρήμα *πλένομαι* στον αόριστο (α' ενικό πρόσωπο).
2. Το ρήμα *παίζω* στον παρατατικό (γ' ενικό πρόσωπο).
3. Το ρήμα *ράβω* στον ενεστώτα (γ' πληθυντικό πρόσωπο).
4. Το ρήμα *ικανοποιώ* στον παρατατικό (β' ενικό πρόσωπο).
5. Το ρήμα *βρίσκομαι* στον αόριστο (α' πληθυντικό πρόσωπο).
6. Το ρήμα *αρχίζω* στον ενεστώτα (γ' πληθυντικό πρόσωπο).
7. Τώρα εσύ αυτή την ακροστιχίδα.
8. Το ρήμα *λερώνω* στον αόριστο (α' πληθυντικό πρόσωπο).
9. Το ρήμα *ονειρεύομαι* στον παρατατικό (γ' πληθυντικό πρόσωπο).
10. Το ρήμα *νιώθω* στον ενεστώτα (γ' πληθυντικό πρόσωπο).

6. Αντιστοίχισε αυτά που ταιριάζουν.

έμεινες	•	•	συντελεσμένος μέλλοντας, β' πληθυντικό
ένιωσαν	•	•	παρατατικός, γ' ενικό
συνεχιζόταν	•	•	παρακείμενος, α' ενικό
συναντούσατε	•	•	ενεστώτας, γ' ενικό
υπάρχει	•	•	αόριστος, β' ενικό
θα χρησιμοποιείται	•	•	υπερσυντέλικος, γ' πληθυντικό
θα δώσουμε	•	•	παρατατικός, β' πληθυντικό
θα έχετε έρθει	•	•	αόριστος, γ' πληθυντικό
είχαν αγοράσει	•	•	συνοπτικός μέλλοντας, α' πληθυντικό
έχω πλησιάσει	•	•	εξακολουθητικός μέλλοντας, γ' ενικό

7. Είναι σωστές ή λανθασμένες οι παρακάτω προτάσεις;

• Το ποτέ είναι τροπικό επίρρημα.	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
• Ο συνοπτικός μέλλοντας μας δείχνει κάτι που γίνεται για λίγο.	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
• Ο ενεστώτας ανήκει στους παρελθοντικούς χρόνους.	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
• Το κάποτε είναι χρονικό επίρρημα.	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
• Το ρήμα είχα γράψει είναι χρόνου παρακείμενου.	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
• Η φράση κατά το απόγευμα φανερώνει χρόνο.	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ

8. Τα περισσότερα ρήματα του κειμένου που ακολουθεί αναφέρονται στο μέλλον. Μπορείς να ξαναγράψεις το κείμενο μεταφέροντάς τα στο παρόν;

Έχει πολλή ζέστη και θα πάμε στη θάλασσα. Θα ακούσουμε τον παφλασμό των κυμάτων και θα φτιάξουμε κάστρα στην άμμο. Ακόμα, θα περπατήσουμε κατά μήκος της ακρογιαλιάς και θα μαζέψουμε κοχύλια. Επίσης, θα ξαπλώσουμε για λίγο κάτω απ' τον ήλιο, αλλά πρώτα θα βάλουμε αντηλιακό. Παράλληλα, θα φοράμε καπέλα και γυαλιά ηλίου. Αν υπάρχει η δυνατότητα, θα ασχοληθούμε και με θαλάσσια σπορ. Διαφορετικά, θα κολυμπήσουμε και θα γυμνάσουμε το σώμα μας. Θα ακούσουμε προσεκτικά τις οδηγίες των γονιών μας, για να είμαστε ασφαλείς. Γενικά, θα περάσουμε υπέροχα, όπως κάθε φορά που πηγαίνουμε στη θάλασσα.

Έχει πολλή ζέστη και πάμε στη θάλασσα.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. Ξαναγράψε το παρακάτω κείμενο χρησιμοποιώντας χρονικές προτάσεις. Θα σε βοηθήσουν πολύ οι χρονικοί σύνδεσμοι: *καθώς, αφού, ώσπου, όποτε, πριν, ενώ, μόλις, όταν.*

Πήγαينا στο σχολείο και συνάντησα τον Κώστα. Τον καλημέρισα και περπατήσαμε μαζί. Φτάσαμε στον προορισμό μας και είδαμε τους υπόλοιπους συμμαθητές μας. Χτύπησε το κουδούνι και κάναμε γραμμές. Δεν προλάβαμε να μπούμε στις τάξεις και άρχισε να βρέχει. Μας μιλούσε η δασκάλα και έπεφταν κεραυνοί έξω. Βρέχει και φοβάμαι. Ευτυχώς δεν κράτησε πολύ. Στο πρώτο διάλειμμα είχε σταματήσει.

Καθώς πήγαينا στο σχολείο,

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. Διάβασε το κείμενο και υπογράμμισε τα ρήματα. Αφού αναγνωρίσεις τον χρόνο τους, γράψε τα στη σωστή σειρά.

Δυστυχώς υπάρχουν πολλά είδη ζώων που έχουν εξαφανιστεί από τη γη, είτε επειδή κυνηγήθηκαν ανελέητα από τον άνθρωπο είτε επειδή καταστράφηκε το φυσικό περιβάλλον όπου ζούσαν. Ακόμα και σήμερα υπάρχουν κάποια είδη που βρίσκονται υπό εξαφάνιση, γι' αυτό ο άνθρωπος πρέπει να τα βοηθήσει. Τέτοια είναι η καφέ αρκούδα, η χελώνα καρέτα καρέτα, η φώκια κ.ά. Είχαν ξεκινήσει πολλές προσπάθειες στο παρελθόν, οι οποίες όμως δεν έφεραν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Θα είχαμε πετύχει πιο πολλά, αν ευαισθητοποιούμασταν περισσότερο. Θα βοηθήσουμε λοιπόν αυτά τα ζώα ή θα συνεχίσουμε να αδιαφορούμε;

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ:

ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ:

ΑΟΡΙΣΤΟΣ:

ΕΞΑΚ. ΜΕΛΛ.:

ΣΤΙΓ. ΜΕΛΛ.:

ΣΥΝΤ. ΜΕΛΛ.:

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ:

ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ:

Β Χρονικά επιρρήματα, φράσεις με προθέσεις και προτάσεις που δηλώνουν χρόνο

- Απαντούν στην ερώτηση **Πότε;**

Χρονικά επιρρήματα	Χρονικές επιρρηματικές φράσεις	Χρονικές προτάσεις
σήμερα αύριο χτες φέτος πριν μετά κάποτε	στην αρχή κάθε χρόνο σε λίγο το βράδυ κατά το μεσημέρι	Αρχίζουν με χρονικούς συνδέσμους: όταν, σαν, ενώ, αφού, μόλις, καθώς κ.ά. και φράσεις με χρονική σημασία: όσο να, κάθε φορά που, μέχρι να κ.ά. Χωρίζονται με κόμμα από την κύρια.

1. Στην παρένθεση υπάρχουν κάποια επιρρήματα. Μπορείς να τα τοποθετήσεις μέσα στο παρακάτω κείμενο;

(ύστερα, φέτος, κάποτε, πάντα, πέρσι, τώρα, τότε, νωρίς)

..... τον χειμώνα χιονίσε πολύ. Όλα ήταν υπέροχα. Άραγε θα χιονίσει πάλι; Είναι βέβαια για τέτοιες σκέψεις, αφού έχουμε φθινόπωρο. Η γιαγιά μου όμως μου έλεγε ότι είχε χιονίσει στα τέλη του Νοέμβρη. Όταν το στρώνει, βγαίνω έξω με τα αδέρφια μου, για να παίξουμε χιονοπόλεμο. από πολλές ώρες γυρίζουμε σπίτι πολύ κουρασμένοι αλλά χαρούμενοι.

2. Στο παρακάτω παραμύθι υπάρχουν πολλή επιρρήματα, χρονικές προτάσεις, καθώς και φράσεις που δηλώνουν χρόνο. Να τα υπογραμμίσεις!

Μια φορά και έναν καιρό ήταν ένας ναυτικός. Ταξίδευε συχνά σε μακρινούς τόπους. Όποτε πήγαινε σε ένα λιμάνι, φρόντιζε πάντα να μαθαίνει την ιστορία του. Κάποτε έφτασε σε έναν τόπο. Οι κάτοικοι τότε του είπαν πως πριν από καιρό ζούσε εκεί μια γοργόνα. Κατά το απόγευμα έβγαινε στη στεριά, αλλά ποτέ δε συναντούσε ανθρώπους. Όταν ήθελαν να τη δουν, πήγαιναν στα βράδια. Κάθε φορά που τους καταλάβαινε, έμπαινε γρήγορα στη θάλασσα. Έπειτα

από λίγο καιρό χάθηκε. Δεν την ξαναείδαν από τότε. Ποτέ κανείς δεν έμαθε τι απέγινε...

3. Το παρακάτω κείμενο είναι ένας από τους μύθους του Αισώπου (διασκευή). Εκεί υπάρχουν πολλὰ επιρρήματα, που δηλώνουν τρόπο, τόπο και χρόνο. Υπογράμμισέ τα και γράψε τα στη σωστή στήλη ανάλογα με τη σημασία τους.

Κάποτε ήταν ένας λύκος πολύ πεινασμένος. Τριγυρνούσε εδώ και εκεί ψάχνοντας την τροφή του. Έπειτα από πολλή ώρα έφτασε κοντά σε ένα αγροτόσπιτο. Πήγε γύρω από το σπίτι, αλλά δεν πλησίασε κοντά, γιατί άκουσε ανθρώπινες φωνές. Μια γιαγιά μάλωνε αυστηρά το εγγόνι της και του έλεγε ότι, αν δε σταματήσει να κλαίει, θα το έδινε αμέσως στον λύκο. Μεμιάς χάρηκε ο λύκος! Ξαφνικά βρήκε τροφή! Έτσι, αποφάσισε να περιμένει. Οι ώρες κυλούσαν αργά, αλλά η γιαγιά δεν πραγματοποιούσε την απειλή της. Ύστερα από λίγο ακούει πάλι ο λύκος τη γιαγιά να λέει στο παιδί και να το καλοπιάνει: «Αν έρθει ο λύκος, παιδί μου, εδώ, θα τον σκοτώσουμε!». Τότε ο λύκος έφυγε γρήγορα λέγοντας: «Σ' αυτό το αγροτόσπιτο άλλα λένε και άλλα κάνουν!».

ΤΟΠΟΣ	ΤΡΟΠΟΣ	ΧΡΟΝΟΣ

4. Κάποια από τα ζευγάρια των επιρρημάτων που ακολουθούν έχουν την ίδια περίπου σημασία (συνώνυμα) και άλλα έχουν την αντίθετη (αντώνυμα). Σημείωσε Σ για τα συνώνυμα και Α για τα αντώνυμα.

• σιγά – γρήγορα	☐	• πάντα – ποτέ	☐
• αλλιώςτικα – διαφορετικά	☐	• ύστερα – έπειτα	☐
• αδιάκοπα – ασταμάτητα	☐	• μεμιάς – μονομιάς	☐

- επίσης – ακόμα ☐
- εντελώς – ολωσδιόλου ☐
- αμέσως – ευθύς ☐

- καλώς – κακώς ☐
- ξαφνικά – έξαφνα ☐
- μέσα – έξω ☐

Β Ορθογραφία – Λεξιλόγιο

α Τα συνθετικά *οικο-*, *λαθρα-*, *τηλε-*

Τα συνθετικά **οικο-**, **λαθρα-**, **τηλε-** προέρχονται από τα αρχαία ελληνικά. Χρησιμοποιούνται όμως ως α' συνθετικό σε λέξεις της νεοελληνικής. Γι' αυτό, είναι χρήσιμο να γνωρίζουμε τη σημασία τους, για να μπορούμε να τα χρησιμοποιούμε σωστά:

- **οικο-**: το σχετικό με την οικία, το σπίτι.
Π.χ. οικοδόμος.
- **λαθρα-**: όχι με νόμιμο τρόπο, παράνομα.
Π.χ. λαθροκυνηγός.
- **τηλε-**: από μακριά.
Π.χ. τηλεθεατής.

- Ασκήσεις με σύνθεση λέξεων με α' συνθετικό το **λαθρα-**

1. Γράψε τη σύνθετη λέξη που σχηματίζεται.

λαθρα- + θήρας (κυνηγός):		(αρσενικό ουσιαστικό)
λαθρα- + αναγνώστης:		(αρσενικό ουσιαστικό)
λαθρα- + μετανάστης:		(αρσενικό ουσιαστικό)
λαθρα- + εμπόριο:		(ουδέτερο ουσιαστικό)
λαθρα- + έμπορος:		(αρσενικό ουσιαστικό)
λαθρα- + επιβάτης:		(αρσενικό ουσιαστικό)
λαθρα- + βίος:		(επίθετο)
λαθρα- + αλιεία:		(θηλυκό ουσιαστικό)

2. Συμπλήρωσε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις, επιλέγοντας σύνθετες λέξεις μέσα από την παρένθεση και τοποθετώντας τις στη σωστή πτώση και στον σωστό αριθμό.

(τηλεσκόπιο, τηλεκάρτα, τηλέφωνο, τηλεόραση, τηλεχειριστήριο, τηλεκατευθυνόμενος, τηλεοπτικός, τηλεσκοπνοθέτης, τηλεγράφος)

Ο ανακαλύφθηκε από τον Σάμιουελ Μορς και αποτέλεσε τον «πρόγονο» του

Με τα διαστημικά μπορούμε να παρατηρήσουμε αστέρια που βρίσκονται πολύ μακριά.

Για τις μετεωρολογικές παρατηρήσεις χρησιμοποιούνται μικρά αεροπλάνα.

Ο αδερφός μου κάνει συλλογή από, που έχουν θέμα την ελληνική φύση.

..... είναι αυτός που σκηνοθετεί εκπομπές.

Αν μειώσουμε τις ώρες που παρακολουθούμε, θα έχουμε χρόνο για πιο δημιουργικά πράγματα.

Με το μπορείς να ελέγξεις από μακριά οποιαδήποτε ηλεκτρονική συσκευή.

- Ασκήσεις με σύνθεση λέξεων με α' συνθετικό το **οικο-**

3. Γράψε τη σύνθετη λέξη που σχηματίζεται.

οικο- + πεδίο:		(ουδέτερο ουσιαστικό)
οικο- + λόγος:		(αρσενικό ουσιαστικό)
		(θηλυκό ουσιαστικό)
οικο- + δέσποινα:		(θηλυκό ουσιαστικό)
οικο- + δομή:		(αρσενικό ουσιαστικό)
		(θηλυκό ουσιαστικό)
οικο- + τροφή:		(επίθετο)
		(ουδέτερο ουσιαστικό)
οικο- + γένος:		(θηλυκό ουσιαστικό)
οικο- + νομή:		(θηλυκό ουσιαστικό)
		(επίθετο σε -ικός)
οικο- + νομή + λόγος:		(αρσενικό ουσιαστικό)
οικο- + σήμα:		(ουδέτερο ουσιαστικό)
οικο- + σύστημα:		(ουδέτερο ουσιαστικό)

Β Οι ρηματικοί τύποι *είμαστε* και *ήμαστε*

Ένα από τα λάθη που συχνά κάνουμε είναι να μη γράφουμε σωστά τις ομόηχες λέξεις, δηλαδή τις λέξεις που ακούγονται το ίδιο αλλά γράφονται διαφορετικά.

Π.χ. Τρία αντί για Τροία.

Μια τέτοια περίπτωση αποτελούν και οι τύποι **είμαστε** και **ήμαστε**: Ο πρώτος, το *είμαστε*, είναι α' πρόσωπο του πληθυντικού αριθμού του Ενεστώτα του ρήματος *είμαι* και αναφέρεται στο παρόν, ενώ ο δεύτερος, το *ήμαστε*, είναι α' πρόσωπο του πληθυντικού αριθμού του Αορίστου (και του Παρατατικού) και αναφέρεται στο παρελθόν. Άρα, όταν γράφουμε τη συγκεκριμένη λέξη, πρέπει να σκεφτόμαστε αν αναφερόμαστε στο παρόν, οπότε βάζουμε **ει-**, ή αν αναφερόμαστε στο παρελθόν, οπότε βάζουμε **η-**.

4. Συμπλήρωσε τα κενά με τον τύπο *είμαστε* ή *ήμαστε* ανάλογα με το νόημα της πρότασης.

..... στο σχολείο όταν μάθαμε τα ευχάριστα νέα.

– Είστε έτοιμοι να ξεκινήσουμε; μας ρώτησε ο οδηγός.

– όχι απλώς έτοιμοι αλλά πανέτοιμοι, απαντήσαμε.

Η διαδρομή ήταν πανέμορφη, αλλά πολύ κουραστική και στο τέλος κατάκοποι.

Όταν παιδιά, παίζαμε μαζί καθημερινά. Όμως και τώρα που μεγάλοι, φροντίζουμε να βρισκόμαστε συχνά.

– Πού είστε, επιτέλους; μία ώρα στο κρύο και σας περιμένουμε!

– Κι εμείς εδώ και μία ώρα στην πλατεία και δεν ήταν κανένας!

Υ Οι λέξεις του ρήματος *βάλλω*

Το ρήμα **βάλλω** και τα ρήματα που έχουν ως β' συνθετικό το ρήμα *βάλλω* (π.χ. επιβάλλω) γράφονται με **2 λ** μόνο:

- στον Ενεστώτα,
- τον Παρατατικό και
- τον Εξακολουθητικό Μέλλοντα.

Σε όλους τους άλλους χρόνους γράφονται με **ένα λ**. Με ένα λ γράφονται και τα παράγωγα ονόματα, ουσιαστικά και επίθετα.

Π.χ. εισβάλλω ⇒ εισβολέας, αποβάλλω ⇒ αποβολή.

Από τον παραπάνω κανόνα εξαιρούνται οι λέξεις **ο Μέλλοντας, το μέλλον, το περιβάλλον**, οι οποίες γράφονται με **2 λ**. Αυτό γίνεται, διότι οι λέξεις αυτές δεν είναι ουσιαστικά αλλά ουσιαστικοποιημένες μετοχές (π.χ. ο μέλλων, η μέλλουσα, το μέλλον) και ως τέτοιες κρατούν τα 2 λ από το θέμα του Ενεστώτα.

Τα παραπάνω ισχύουν για όλα τα ρήματα που τελειώνουν σε **-λλω**, εκτός από τα **θέλω, μέλει, οφείλω**.

Ένας εύκολος τρόπος για να μην κάνουμε λάθος είναι να σκεφτόμαστε πως, αν το ρήμα μιλάει για κάτι που γίνεται **συνέχεια**, τότε γράφεται με **2 λ**. Αντίθετα, αν μιλάει για κάτι που γίνεται για **μία φορά**, τότε γράφεται με **1 λ**.

5. Συμπλήρωσε τα κενά βάζοντας 1 ή 2 λ. Μην ξεχνάς τις παραπάνω οδηγίες.

Το περιβά...ον χρειάζεται την προστασία μας.

Το μέ...ον ανήκει στα παιδιά.

Το δέλτα του Έβρου παρουσιάζει μεγάλη ποικι...ία πουλιών.

Η ρύπανση του περιβάλλοντος ποικί...ει από τόπο σε τόπο.

Οι οικολογικές οργανώσεις έχουν συμβά...ει στην ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος.

Δεν είχε ανατεί...ει ο ήλιος όταν ξεκινήσαμε.

Τα παιδιά προέβα...αν στην εκδήλωση του σχολείου τους το έργο της περιβα...οντικής οργάνωσης.

Καταβά...αμε για πολλές ημέρες μεγάλη προσπάθεια για να καθαρίσουμε την ακτή.

Το υπουργείο θα επιβά...ει μεγάλο πρόστιμο κάθε φορά που κάποιος θα μολύνει τα νερά του ποταμού.

Το δημοτικό συμβούλιο ανέβα...ε την τελευταία στιγμή τη συνεδρίαση, γιατί δεν ήταν παρόντα όλα τα μέλη.

Σήμερα ο διευθυντής θα αναγγεί...ει την έναρξη του προγράμματος ανακύκλωσης στο σχολείο.

Έκθεση

Αφήγηση ιστορίας

- ◆ Λέμε ότι αφηγούμαστε μια ιστορία, όταν παρουσιάζουμε γεγονότα με ορισμένη σειρά.
- ◆ Τα γεγονότα μπορεί να είναι πραγματικά ή φανταστικά.
- ◆ Η αφήγηση μπορεί να είναι προφορική ή γραπτή.
- ◆ Η γραπτή αφήγηση ονομάζεται **αφήγημα**. Το αφήγημα μπορεί να είναι πεζό ή έμμετρο κείμενο (ποίηση, τραγούδι).

Σε ένα αφηγηματικό κείμενο βασικά στοιχεία είναι τα παρακάτω:

- ◆ **Πού:** Ο χώρος στον οποίο συμβαίνουν τα γεγονότα.
- ◆ **Πότε:** Ο χρόνος κατά τον οποίο συμβαίνουν τα γεγονότα.
- ◆ **Οι ήρωες:** Τα πρόσωπα της ιστορίας (οι ήρωες, οι πρωταγωνιστές).
- ◆ **Η εξέλιξη της ιστορίας:** Πώς ξεκινάει, προχωράει και τελειώνει η ιστορία.
- ◆ **Οι σκέψεις και τα συναισθήματα** των ηρώων ή του αφηγητή της ιστορίας.

Για να δείξουμε τον τόπο (πού συμβαίνουν τα γεγονότα της ιστορίας), μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε:

- ◆ **τοπικά επιρρήματα:** κοντά, δυτικά, απέναντι.
- ◆ **επίθετα που φανερώνουν τόπο:** μακρινός, -ή, -ό, γειτονικός, -ή, -ό.
- ◆ **φράσεις με προθέσεις:** από το δάσος, στην πηγή, μέχρι το ποτάμι.

Για να δείξουμε τον χρόνο (πότε συμβαίνουν τα γεγονότα της ιστορίας), χρησιμοποιούμε:

- ◆ **τους χρόνους των ρημάτων.**

Όταν αφηγούμαστε μια ιστορία, συνήθως χρησιμοποιούμε χρόνους παρελθοντικούς (Παρατατικό, Αόριστο, Υπερσυντέλικο). Όταν όμως αναφερόμαστε σε γεγονότα που έχουν ήδη συμβεί, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε και τον Ενεστώτα, για να κάνουμε τον λόγο μας πιο ζωντανό.

- ◆ **χρονικά επιρρήματα:** τώρα, αργότερα, πέρσι.
- ◆ **ουσιαστικά με σημασία επιρρήματος:** το βράδυ, το καλοκαίρι, την Κυριακή.
- ◆ **φράσεις με προθέσεις:** κατά το μεσημέρι, σε λίγο.
- ◆ **χρονικές προτάσεις:** Όταν ξεκίνησαν..., Μόλις έφτασαν...

Για να παρουσιάσουμε τους ήρωες της ιστορίας, αναφέρουμε κάποια στοιχεία που τους χαρακτηρίζουν, όπως:

- ◆ **όνομα** (Νίκος, Φωκίωνας, Ελπίδα).
- ◆ **επάγγελμα** (δάσκαλος, ξυλοκόπος).
- ◆ **ηλικία** (ένας γέροντας, ένα μικρό παιδί).
- ◆ **σχέση – συγγένεια:** (η μητέρα μου, η νονά της).
- ◆ **χαρακτηρισμό** (μια σχολαστική κυρία, κάποιος περίεργος άνθρωπος).

Η ιστορία του αφηγήματος ξεκινά, συνήθως, με ένα γεγονός που αποτελεί την αιτία ή την αφορμή.

Π.χ. Τη χρονιά που συνέβη το πυρηνικό ατύχημα στο Τσερνόμπιλ...

Κάποια γεγονότα που συμβαίνουν τυχαία ή τα προκαλούν οι ήρωες της ιστορίας συμβάλλουν στην εξέλιξη της ιστορίας.

Π.χ. Δεν ήθελε με τίποτα να πιστέψει ότι όλα είχαν τελειώσει, γι' αυτό αποφάσισε να...

Η ιστορία ολοκληρώνεται με αποτελέσματα ή συνέπειες.

Π.χ. Με την προσπάθεια όλων, ευτυχώς, η φωτιά έσβησε γρήγορα και οι ζημιές ήταν πολύ μικρές.

Κατά την αφήγηση της ιστορίας, ο αφηγητής εκφράζει σκέψεις και συναισθήματα. Αυτό γίνεται με δύο τρόπους:

- ◆ Όταν ο αφηγητής γράφει σε γ' πρόσωπο (ξεκίνησαν, σηκώθηκε κ.λπ.).

Π.χ. Ξαφνιασμένο το πουλί πέταξε ψηλά, ενώ η γάτα μανιασμένη έριχνε άγρια βλέμματα.

- ◆ Όταν ο αφηγητής αφηγείται γεγονότα που έχει ζήσει ο ίδιος σε α' πρόσωπο.

Π.χ. Ποτέ δε θα ξεχάσω την ημέρα...

 As γράφουμε
Θέμα: Μια πυρκαγιά ξεσπάει και απειλεί το δάσος

Πού;
Πότε;
Οι ήρωες
**Η εξέλιξη
της ιστορίας**
 Ποιο πρόβλημα
 αντιμετώπισαν;

 Ποια λύση
 έδωσαν;

Ήταν μια ζεστή καλοκαιρινή ημέρα και μια χαρούμενη παρέα κάθισε στο ξέφωτο του δάσους για να ξεκουραστεί και να φάει.

Το απόγευμα, η παρέα μάζεψε τα πράγματά της και έφυγε. Δυστυχώς όμως δεν τα είχε πάρει όλα. Κανείς δεν πρόσεξε ένα γυάλινο μπουκάλι ανάμεσα στα ξερά χόρτα. Σε λίγη ώρα, άρχισε να βγαίνει καπνός και αμέσως μετά μικρές φλόγες. Σιγά σιγά οι φλόγες μεγάλωναν και η φωτιά άρχισε να επεκτείνεται.

Η μυρωδιά του καπνού έφτασε στα ρουθούνια του Μάφι, του μικρού ζαρκαδιού, και της Μπέτι, της μητέρας του, που έβοσκαν λίγο πιο πέρα. Κοιτάχτηκαν τρομαγμένοι και άρχισαν να απομακρύνονται γρήγορα. Στον δρόμο συνάντησαν τη Φρίντα, την αλεπού, και τον Μπάνι, τον λαγό. «Τρέξτε, πυρκαγιά στο δάσος» τους είπαν.

Κατά το ηλιοβασίλεμα, η φωτιά είχε εξαπλωθεί σε μεγάλο μέρος του δάσους. Τα πουλιά που κούρνιαζαν στα δέντρα τρόμαξαν και βγάζοντας άγριες κραυγές άρχισαν να πετούν ψηλά για να σωθούν. Η Νάγια, η κουκουβάγια, που μόλις είχε ξυπνήσει για ν' αρχίσει το κυνήγι, στεκόταν σαστισμένη. Ο Λάμπης, ο δρυοκολάπτης, της εξήγησε γρήγορα τι συνέβαινε. Όλα τα ζώα του δάσους προσπαθούσαν να σωθούν από τους καπνούς και τις κόκκινες γλώσσες της φωτιάς. Μόλις έπεσε το σκοτάδι, σηκώθηκε δυνατός αέρας, που δυνάμωσε τη φωτιά, με αποτέλεσμα να απειλήσει όλο το δάσος.

Οι ήρωές μας έτρεξαν στο κοντινό ποτάμι. Εκεί πίστευαν ότι η φωτιά θα σταματούσε. Μέσα στον χαλασμό ακούστηκαν παράξενοι διαπεραστικοί ήχοι. Ήταν τα οχήματα της πυροσβεστικής. Οι πυροσβέστες αγωνίστηκαν με θάρρος και σε λίγες ώρες κατάφεραν και έσβησαν τη φωτιά. Οι φίλοι μας αλλά και όλα τα άλλα ζώα είχαν σωθεί.

Η σειρά σου τώρα

Θέμα: Ασυνείδητοι ξυλοκόποι κόβουν χωρίς έλεγχο δέντρα

- Πού;** (δάσος από οξιές και έλατα)
- Πότε;** (π.χ. το ξημέρωμα μιας χειμωνιάτικης ημέρας)
- Οι ήρωες** (δέντρα, ξυλοκόποι και δασοφύλακες)
- Η εξέλιξη της ιστορίας** Ποιο πρόβλημα αντιμετώπισαν; (Τα δέντρα κινδύνεψαν να κοπούν από τους ξυλοκόπους.)
Ποια λύση έδωσαν; (Οι δασοφύλακες σταματούν τους ξυλοκόπους.)

Περιγραφή γεγονότος

Στην περιγραφή ενός γεγονότος, πρέπει να αναφέρουμε τα παρακάτω βασικά στοιχεία:

- ◆ **Πότε** έγινε;
 - ◆ **Πού** έγινε;
 - ◆ **Ποιοι** συμμετείχαν;
 - ◆ Ποια είναι η **αιτία** – **αφορμή**;
 - ◆ **Τι** έγινε; (αρχή, εξέλιξη και τέλος)
 - ◆ Ποια είναι η **σημασία** – τα **αποτελέσματά** του;
-
- Όταν ένα γεγονός είναι ιστορικό, δηλαδή έχει συμβεί στο παρελθόν, ο συγγραφέας (π.χ. ο ιστορικός) χρησιμοποιεί το γ' πρόσωπο του ενικού ή του πληθυντικού και παρελθοντικούς χρόνους.
Π.χ. Οι Αχαιοί συγκεντρώθηκαν...
Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, τότε, επέστρεψε στη Δημητσάνα...
 - Όταν το γεγονός είναι σύγχρονο, ο συγγραφέας (συνήθως δημοσιογράφος) μπορεί να χρησιμοποιήσει και χρόνο Ενεστώτα.
Π.χ. Στην περιοχή βρίσκονται δύο σκάφη του Λιμενικού...
 - Όπως και στην αφήγηση, έτσι και όταν κάποιος περιγράφει ένα γεγονός που το έχει ζήσει ή το έχει παρακολουθήσει «ζωντανά» από την τηλεόραση, μπορεί να αναφέρει και τις σκέψεις και τα συναισθήματά του γι' αυτό:

- ♦ **Πότε** έγινε;
- ♦ **Πού** έγινε;
- ♦ **Ποιοι** συμμετείχαν;
- ♦ Ποια είναι η **αιτία** – **αφορμή**;
- ♦ **Τι** έγινε; (αρχή, εξέλιξη και τέλος)
- ♦ Ποια είναι η **σημασία** – τα **αποτελέσματά** του;
- ♦ Ποιες **σκέψεις** και **συναισθήματα** δημιουργεί;

As γράψουμε

Θέμα: Το πυρηνικό ατύχημα του Τσερνόμπιλ

26/04/1986

Πότε έγινε;

Είκοσι χρόνια συμπληρώνονται από την 26η Απριλίου του 1986, όταν ο κόσμος μάθαινε την είδηση του πυρηνικού ατυχήματος στο Τσερνόμπιλ.

Πού έγινε;

Σε αυτή την ήσυχη μέχρι εκείνη τη στιγμή πόλη της Ουκρανίας, το Τσερνόμπιλ, μια έκρηξη στο πυρηνικό εργοστάσιο σκόρπισε τον τρόμο και την καταστροφή όχι μόνο στις γύρω περιοχές αλλά και σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Ποιοι συμμετείχαν;

Τεχνικοί, εργαζόμενοι του εργοστασίου αλλά και κάτοικοι της περιοχής δέχτηκαν περισσότερο από όλους τις καταστροφικές συνέπειες της έκρηξης. Το μεγαλύτερο όμως πλήγμα αφορούσε τα παιδιά.

Ποια είναι η **αιτία** – **αφορμή**;

Η αιτία του πυρηνικού ατυχήματος ήταν ότι σε μια δοκιμή οι τεχνικοί δεν τήρησαν τους κανόνες ασφαλείας κι έτσι το κακό έγινε.

Τι έγινε; (αρχή, εξέλιξη και τέλος)

Αμέσως μετά την έκρηξη, εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια και τις περιουσίες τους. Κυβερνήσεις ξένων κρατών συνεργάστηκαν τότε με την κυβέρνηση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και έφτιαξαν μια «σαρκοφάγο», ένα σκέπαστρο δηλαδή του κατεστραμμένου εργοστασίου.

Ποια είναι η **σημασία** – τα **αποτελέσματά** του;

Οι περιοχές γύρω από το Τσερνόμπιλ εξακολουθούν μέχρι σήμερα να είναι έρημες, ενώ οι συνέπειες της ραδιενέρ-

γεια που απελευθερώθηκε συνεχίζει να επηρεάζει χιλιάδες ενήλικες και παιδιά και να μολύνει το περιβάλλον.

Το ατύχημα αυτό έδειξε με τον χειρότερο τρόπο πόσο επιφυλακτικοί πρέπει να είμαστε με την πυρηνική ενέργεια παρ' όλη τη χρησιμότητά της. Γιατί, ποια ωφέλεια μπορεί να συγκριθεί με την αξία της ανθρώπινης ζωής;

Η σειρά σου τώρα

Θέμα: Εργοστάσια ρίχνουν τα τοξικά τους απόβλητα στο ποτάμι

Πότε έγινε;	(Σύμφωνα με τις καταγγελίες εξακολουθεί να γίνεται.)
Πού έγινε;	(π.χ. Ασωπός ποταμός, εργοστάσια βυρσοδεψίας)
Ποιοι συμμετείχαν;	(υπεύθυνοι του εργοστασίου, ο βοσκός, κάτοικοι της περιοχής)
Ποια είναι η αιτία – αφορμή;	(Ένας βοσκός της περιοχής παρατηρεί ότι τα πρόβατά του που πίνουν νερό από το ποτάμι αρρωσταίνουν.)
Τι έγινε;
(αρχή, εξέλιξη και τέλος)	(Ο βοσκός αναφέρει το περιστατικό στον κτηνίατρο, παίρνουν δείγμα από το ποτάμι, οι κάτοικοι καταφεύγουν στη Δικαιοσύνη.)
Ποια είναι η σημασία – τα αποτελέσματά του;	(Το δικαστήριο επιβάλλει πρόστιμο, οι κάτοικοι ανακαλύπτουν ότι οι υπεύθυνοι ρίχνουν τη νύχτα τα απόβλητα και υπόσχονται να συνεχίσουν τον αγώνα τους.)

Ασκούμεαι στη ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ την ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ και την ΕΚΘΕΣΗ

Ε' τάξη
Δημοτικού

κάθε ενότητας του σχολικού
βιβλίου της Γλώσσας

Το βιβλίο αυτό βοηθάει τον μαθητή να ασκηθεί στο μάθημα της Γλώσσας. Ακολουθεί τις ενότητες του σχολικού βιβλίου δίνοντάς του τη θεωρία αλλά και τις ασκήσεις που είναι απαραίτητες για την εμπέδωση των γλωσσικών φαινομένων. Έτσι, ο μαθητής βρίσκει σε ένα βιβλίο όλα όσα χρειάζεται ώστε να προετοιμαστεί σωστά για το καθημερινό μάθημα αλλά και για την επαναληπτική εξέτασή του στη Γλώσσα.

Συγκεκριμένα, κάθε ενότητα περιλαμβάνει:

- Θεωρία (με παρατηρήσεις, παραδείγματα, κλιτικούς πίνακες) και ασκήσεις διάφορων τύπων (πολλαπλής επιλογής, συμπλήρωσης κενού, αντιστοίχισης κ.ά.) για τα **γραμματικά** και **συντακτικά φαινόμενα**
- Θεωρία (με ανάλυση και παραδείγματα) και ασκήσεις **ορθογραφίας** και **λεξιλογίου**
- Θεωρία για τα διαφορετικά είδη **γραπτού λόγου**, πλήρως αναπτυγμένα θέματα και προτεινόμενα θέματα για ανάπτυξη, που συνοδεύονται από οδηγίες με τη μορφή πλαγιότιτλων.

Στο τέλος του βιβλίου δίνονται οι απαντήσεις σε όλες τις ασκήσεις και αναπτύσσονται τα προτεινόμενα θέματα παραγωγής λόγου.

ISBN 978-960-566-732-0

9 789605 667320

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 6732

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ
ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

www.metaixmio.gr